

РОЗДІЛ V

Лінгвістичні та методичні проблеми викладання іноземних мов у школі та ВНЗ

УДК 811.112.2:37.041

Л. М. Близнюк – старший викладач кафедри німецької філології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Навчальні станції як засіб розвитку самостійної роботи на заняттях з іноземної мови

*Роботу виконано на кафедрі німецької філології
ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті йдеться про роль навчальних станцій та про можливості використання їх для розвитку самостійної роботи студентів на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: навчальна станція, колова робота, самостійність, поетапне навчання, взаємонавчання, самоосвіта.

Близнюк Л. Н. Учебные станции как способ развития самостоятельной работы на занятиях по иностранному языку. В статье анализируются роль учебных станций и возможности использования их для развития самостоятельной работы студентов на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: учебная станция, круговая работа, самостоятельность, поэтапное обучение, взаимное обучение, самообразование.

Blysnjuk L. M. Learning Stations as the Means of Development of Self-Work at Lessons of a Foreign Language. The article deals with the role of learning stations and possibilities of their application to development of students' self-working at lessons of a foreign language.

Key words: learning station, chain-work, self-work, learning in stages, mutual learning, self-education.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розвиток науки й техніки дав викладачам та студентам нові форми комунікації, нові типи вирішення абстрактних і конкретних завдань, перетворив викладача з авторитарного транслятора готових ідей у натхненника інтелектуального та творчого потенціалу студента [1; 2; 5]. Майбутнє за системою навчання, яка б вкладалася в схему студент–технологія–викладач, за якої викладач перетворюється на педагога, методолога, технолога, а студент стає активним учасником процесу навчання [6, 25].

Сучасний етап розвитку вітчизняної методики характеризується актуальністю проведення навчального процесу на станціях із метою розвитку самостійності студентів на заняттях з іноземної мови.

Мета статті – визначити навчання на станціях й обґрунтувати необхідності введення його в навчальний процес з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Навчання на станціях (синонім “поетапне навчання”, навчання на етапах) – це форма відкритого навчання, яка з давніх-давен походить зі сфери основної школи й була прийнята в реальних училищах та гімназіях Німеччини [8].

Навчання на станціях (поетапне навчання) – відома форма заняття, яка вказує дітям при тематичному визначенні на факультативні напрями стосовно завдань та послідовність, соціальних форм, передусім навчального часу [14].

Залежно від мети навчання, від способу його організації, станції бувають таких видів: а) стандартні; б) незмінні; в) зовнішні; г) паралельні; ґ) буферні; д) контрольний і сервісний пункти; е) за вибором, обов'язкові, подвійний круг.

Проаналізуємо суть організації роботи на кожній із них.

Стандартна станція. Навчання на такій станції передбачає можливість організації самостійної роботи студентів, причому очікувана міра самостійності може бути дуже різною й залежить від виду заздалегідь підготовлених матеріалів, які містять низку вимог, обіг вправ, указує студентові на його помилки й дає йому можливість здійснювати самоконтроль. Отже, за допомогою навчання на станції можна пояснити матеріал, який не є великим за обсягом і який не перевищує мовних можливостей студентів. Це мусить бути добре окреслена структура, виконана зі вступом, зауваженнями чи зі стислими, чітко поставленими завданнями.

Незмінна станція. Задля запобігання штовханини всі студенти повинні мати легкий доступ до станцій, тому часто це не безпосередня праця на станціях, а опрацювання заздалегідь підготовленого робочого матеріалу на своєму місці. В умовах тісного простору станції можуть будуватися на столі викладача чи на підвіконні й студенти працюють на своїх місцях. Однак для організації роботи в деяких станціях має бути достатньо місця для дослідів, для підключення електроенергії чи запису. Інколи робота в певному відділі вимагає свободи пересування або ж очікується велика сила звуку. Дошка й карта на стіні також можуть бути такими незмінними станціями.

Зовнішня станція. Щоб уможливити різносторонні практичні досвіди, можна обладнати зовнішні станції в різноманітних формах. Вони можуть бути на коридорі чи розміщуватися в бібліотеці або охоплювати завдання на свіжому повітрі (наприклад, інтерв'ю).

Паралельні станції. Слід пропонувати паралельні станції, на яких щоразу досягається та сама навчальна частина мети через навантаження різним змістом чи через різні активні форми. Отож окремим студентам можуть дуже добре відповідати спеціальні навчальні інтереси й особливі навчальні можливості. Робочий матеріал станції може також багаторазово пропонуватися без варіації.

Буферні станції. Через різні робочі темпи студентів може трапитися скупчення на станціях, особливо в коловій роботі зі значною послідовністю станцій. Щоб цього уникнути, обладнують буферні станції, на яких розкладений опрацьований робочий матеріал у багатьох екземплярах. При цьому йдеться про пропуски в текстах, загадки тощо, також про матеріал, який легко в будь-якій кількості залишити копіювати.

Контрольний і сервісний пункти. Слід організувати контроль роботи безпосередньо через матеріал. Це означає точність процесу, запам'ятовування мусить зчитуватися в утворюваному продукті. Звичайно, не завжди вдається створити дидактично підготовлений матеріал. На цих підставах часто обладнується контрольна станція, на якій розкладені матеріали, із якими можуть порівнюватися власні результати роботи. У багатьох видах колективних робіт доречно обладнати станцію, на якій студенти через інформаційні картки, із наперед підготовленої картотеки чи з книжок можуть оволодіти знаннями, необхідними для самостійного опрацювання завдань на кожній станції.

Станція на вибір, обов'язкова станція, подвійний круг. У навчальному матеріалі слід розрізняти обов'язкову частину, т. зв. фундамент, яким мають оволодіти всі студенти ґрунтовно, досконало, і доповнення, котре відповідає інтересам окремих студентів. У зв'язку із цим, навчальні станції поділяються на обов'язкові та факультативні.

Такі підходи до навчання не є повністю новими для української школи. Частково вони використовувалися ще в перші десятиріччя минулого століття й були поширені в педагогіці та практиці української школи у 20-ті роки – час масштабного реформування шкільної освіти. Застосовувані тоді бригадно-лабораторний і проектний методи, робота парами змінного складу, виробничі та трудові екскурсії, практики були передовим словом не лише в радянській, а й у світовій педагогіці. Застосування цих методів та форм навчання в окремих школах давало разючі результати.

Для прикладу можна проаналізувати досвід організованої А. Рівіним 1918 року школи (м. Корин), у якій учні різного віку, навчаючись парами змінного складу, проходили за один рік програму трьох–чотирьох років навчання. У школі навчалось одночасно близько 40 дітей віком від 11 до 16 років. Уроків як таких у школі не було. За гарної погоди діти навчалися у саду, на свіжому повітрі. Під час занять вони вільно рухалися, розмовляли один з одним. В основу методики Рівіна було покладено ідею “навчаючи інших, навчайся сам” [8, 10].

Основна ж мета поетапного навчання полягає в тому, що тема поділяється на розділи, які студенти обробляють самостійно на різних етапах. До кожного змістового завдання завчасно готуються

методичні рекомендації, які враховують навчальні умови студентів, досвід, рівень знань, індивідуальні методи засвоєння й опрацювання.

Під час навчання на станціях ураховуються індивідуально-особистісні характеристики студентів, щоб забезпечити їм більше успішності та задоволення.

Однією з основних форм поетапного навчання є колова робота. Основна ознака цієї форми роботи – окремі станції, у зв'язку із чим і метод часто визначається як “поетапне навчання”. Характеристика полягає в тому, що ті, хто навчається, працюють значною мірою самостійно, а саме на різних навчальних етапах, де встановлено дидактичний матеріал. Навчальний матеріал і завдання, які потрібно виконати, розроблені так, щоб студенти могли працювати над темою індивідуально (темп, форми роботи, доступ за допомогою різних навчальних каналів і т. п.). Оскільки навчальні етапи логічно пов'язані між собою й відображають у сукупності навчальний зміст предметного зв'язку з різними позиціями, поняття “колової роботи” найкраще підходить до комплексного предметного зв'язку. Можливість урахування названих вимог – це колова робота. Вона бере до уваги різноманітні навчальні зразки, вимагає самостійності та привчає постійно орієнтуватися в новопоставленому завданні. У коловій роботі розроблено багато станцій (етапів), які орієнтуються на певній тематичній сфері. Для утворення станцій тема розбивається на підтеми. Усі студенти практично працюють одночасно над тією самою навчальною метою, хоча над різними завданнями. Порівняно з “довільною роботою”, колова змістовніше скерована. Розрізняють “закриті” й “відкриті” форми колової роботи.

Закрита форма колової роботи визначається тим, що всі станції пов'язані між собою. Отже, важливо, щоб студенти починали першою станцією й завершували останньою. Ця форма містить недолік, адже не відбувається вільний вибір окремих станцій, і деякі станції можуть бути зайвими. Відкрита форма колової роботи надає студентам можливість вибирати станції та проводити стільки часу над однією станцією, скільки вони бажають. Багато студентів спочатку часто вибирає станцію, яка відповідає їхнім навчальним здібностям й інтересам. Наведемо приклади роботи на навчальних станціях під час вивчення минулого часу: **Станція 1:** Текст-головоломка (письмова, обов'язкова). Діти отримують частинки тексту однієї маленької історії, які потрібно скласти в правильному порядку. На зворотній стороні частинок цифрами зазначений порядок для самоконтролю. Пропонується вжити для цього тексту в минулому часі нову автоматизовану лексику. **Станція 2:** Картинки-розповіді (усна, обов'язкова). До великих кольорових картин, які зображають багато дій, діти впорядковують картки з дієсловами. Потім картки вкладаються у відповідні місця на картині. Діти розповідають за картинкою, уживаючи ці дієслова. **Станція 3:** Слова на стрічці (усна, обов'язкова). Маленькі смуги зі словами приклеюються на стрічці. Одна сторона позначена формою теперішнього часу, зворотна – формою минулого. При цьому можна розпочинати з будь-якої форми, а інша сторона слугує для самоконтролю. **Станція 4:** Текст із пропусками (письмова, обов'язкова). На одній картці розміщується текст з пропусками, у дужках зазначено основну форму дієслова, на іншій – повний текст, у якому підкреслено відповідні дієслова. Для вибору надаються декілька довших і коротших текстів. **Станція 5:** Доміно (письмова/усна, факультативна). Діти прикладають картки-доміно одна до одної. Це завдання можна проводити на підлозі. **Станція 6:** Із минулих часів (письмова/усна, факультативна). До початку відомої казки пропонуються відповідні форми дієслів минулого часу для подальшої розповіді. **Станція 7:** Двосторонні картки (письмова/усна, факультативна). Діти сидять чи стоять один навпроти одного. Одна дитина тримає картки, інша – читає слово й утворює іншу відповідну форму. Партнер підтверджує або коригує за допомогою іншої сторони картки.

Робота на навчальних станціях – це форма самостійного, автоматичного, ускладненого заняття. Розроблений ряд цих станцій упорядковано розміщений в аудиторії, по колу, на стінах, дошках, столах, уздовж різних навчальних куточків. Студент самостійно обирає, на яких станціях, індивідуально чи з іншими хоче працювати, оскільки він може наштовхнутися на основну навчальну проблему. На станціях цього кола можуть співпрацювати, у будь-якому випадку, щонайбільше троє студентів, де кількість працюючих на станції може варіюватись. Кількість студентів у групі залежить від їхньої загальної кількості, характеру й обсягу знань, що опрацьовуються, наявності необхідних матеріалів, часу, відведеного на виконання роботи. Вона обумовлюється наданням кожному учневі можливості зробити чітко визначений внесок у виконання завдання. У процесі навчання на станціях відбувається самоосвіта й взаємонавчання студентів. Самостійна розумова робота надзвичайно важлива у швидкозмінному світі. Сьогодні навчальні заклади все менше готують до передбачуваних

життєвих ситуацій. Найважливіше їхнє завдання для майбутнього особистості – безумовно здатність самостійно осягнути нові життєві ситуації” [13].

Основна перевага поетапного навчання, порівняно з традиційними формами, полягає в тому, що саме воно пропонує студентам можливість самостійно братися до того, що їх найбільше цікавить. Завдяки цьому може виникнути велика кількість власних мотивацій. Студенти можуть дізнатися про навчальний процес і визначити свій навчальний шлях.

Під час навчання на станціях студенти здобувають соціальну компетенцію, адже потрібно знайти партнера для спільної роботи, а також навчитися встановлювати контакти між собою. Контролюючи роботу своїх партнерів, вони мають оволодіти важливими прийомами справедливої критики.

Під час роботи на станціях навчальний процес не відбувається для всіх студентів в однаковому темпі, а індивідуально. Студенти деякою мірою самостійно визначають ступінь труднощів та навчальний ритм. Викладачі мають можливість більше уваги приділити окремим студентам. Навчальний процес на станціях – це діяльність “головою, серцем, руками” [12].

Перспективи дослідження полягають у розробці технологій проведення занять на станціях та виявленні можливих труднощів під час використання цього методу.

Література

1. Дем'яненко М. Я. З досвіду викладання іноземної мови / Дем'яненко М. Я. – К. : Радян. шк., 1980. – 112 с.
2. Дем'яненко М. Я. Основы общей методики обучения иностранным языкам / Дем'яненко М. Я. – К. : Высш. шк., 1976. – 156 с.
3. Есипович К. Б. Использование программирования при обучении иностранным языкам в средней школе / Есипович К. Б. – М. : Изд-во МГПИ, 1980. – 93 с.
4. Есипович К. Б. Управление познавательной деятельностью учащихся при изучении иностранных языков в средней школе / Есипович К. Б. – М. : Просвещение, 1988. – 190 с.
5. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков / Ляховицкий М. В. – М.: Высш. шк., 1981. – 159 с.
6. Махмутов М. И. Современный урок / Махмутов М. И. – М. : Академия, 1983. – 123 с.
7. Панов Е. И. Урок иностранного языка в средней школе / Панов Е. И. – М. : Просвещение, 1988. – 223 с.
8. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко – К. : А. С. К., 2004. – 192 с.
9. Синявская Е. В. Вопросы методики обучения иностранным языкам за рубежом / Синявская Е. В. – М. : Просвещение, 1978. – 191 с.
10. Ярошенко О. Г. Групповая навчальна діяльність школярів : теорія і методика / Ярошенко О. Г. – К. : Партнер, 1997. – 193 с.
11. Режим доступу : <http://www.bauer-roland.de/>. – 31.03.2010
12. Режим доступу : <http://www.english-book-world.com/detail/>. – 31.03.2010
13. Режим доступу : <http://www.fluege-last-minute.de/>. – 31.03.2010
14. Режим доступу : <http://www.sem-rs.aa.bw.shule.de/>. – 31.03.2010

Адреса для листування:
43026, Луцьк, вул. Кравчука, 36/207.
Ел. адреса: luda_blysnjuk@ukr.net

Статтю подано до редколегії
22.03.2010 р.